

Bediüzzaman'ın kötülük problemine bakışı

Bloomington'dan okuyucumuz: “Şu sorulara cevap vermenizi istirham ediyorum. Bunu bizim Müslümanlığımızın gereği sayıyorum. Burada felsefe öğrencileri şu soruları soruyor: ‘Yaratıcı kendi elçilerine bile belâ vermiş, musîbet vermiş? Neden? Dünyada herkes çile çekiyor; masumu, mazlûmu, fakiri, suçsuzu, çoluğu, çocuğu, büyüğü, küçüğü. Şefkatli bildiğin ve herkesi seviyor dediğin yaratıcın bu çileleri neden çektiriyor? Bunu nasıl açıklıyorsunuz?’”

Felsefenin, “kötülük problemi”ni Eflâtun’dan beri tartıştığı ve bir çözüme de ulaştıramadığı bilinmektedir. İnsan hayatına ve mutluluğuna kast eden musîbetlere, belâlara, çile ve ıztıraplara ve gerek insanın ahlâksızlığı dolayısıyla olsun, gerekse maddenin kabiliyetsizliği veya tabiî bir gerekçeyle olsun her türlü zarar verici olaylara kısaca “kötülük” diyen felsefe, kötülüklerin neden var olduğunu hep sorgulamış, hattâ ateizm gibi bir takım uç akımlar da bu sorgulamadan doğmuştur.

Dinlerde bu soruların cevabı vardır aslında. Ve dinlerin bu cevabı milyonları, milyarları tatmin ediyor. Meselâ dinler, felsefenin kötülük dediği problemlere “imtihan sırrı” diyor, “sabredilirse aşılr” diyor, “insanı kemâlâta yükseltir” diyor, “insanı gerçek mutluluğa ulaştırır” diyor, “insanı olgunlaştırır” diyor, “insanı günahlardan arındırır” diyor, “Allah’ın rızâsına kapı açar” diyor, “Allah’ın şefkatini celp eder” diyor, nihâyet “Allah’ın uyarısı ve ikazıdır” diyor. Yani semâvî dinlerde bu problem zaten aşılmış olduğu gibi, kimi ‘beşeri dinler’de bile bu problemin aşıldığını görüyoruz. Meselâ Budizm’de nirvanaya ulaşmak, yani gerçek mutluluğa ulaşmak çile ve ıztırap çekmeye bağlanmıştır.

İslâmiyet’te zaten insanın ayağına bir diken batması bile günahlardan arınmasına ve Allah’ın şefkatinin celbine sebep teşkil eder. Musîbetlerin, çile ve ıztırapların perde önü ne kadar acı olursa olsun, isyan edilmediği sürece perde arkası sırf iyidir,

güzeldir, rahmettir, şefkattir. Sabreden, Allah'ın mağfireti ile, Allah'ın rızâsı ile ve Allah'ın Cenneti ile müjdelendir. İslâmiyet'te bunlar sonsuz mükâfâtlardır ve bu mükâfâtların yanında dünyada çekilen geçici dert ve çileler devede kulak mesabesinde bile kalmaz!

Demek felsefenin kötülüğü çözemeyişi aslında kendi düşüncesizliğinin problemidir. Ve kötülük problemini çözemeyen felsefe, onca çığırkanlığına, onca gururuna, onca şatafatına rağmen, ne yazık ki, beşerin ortaya attığı dinlerden daha geriye düşmüştür! Böyle bir felsefeden ilham alan ateizm elbette dünyayı kötülüklerle sarılmış zannedecektir!

Öyleyse şimdi Bedüzzaman Saîd Nursî'yi dinleyeceğiz. Üstad Bedüzzaman Hazretlerinin kötülük problemine bakışını bir kaç maddede ele alalım:

1- Bedüzzaman Saîd Nursî'ye göre, kötülüğü yaratmak "kötülük" değildir, kötülüğü kazanmak kötülüktür. Çünkü "yaratma" bütün sonuçlara bakar. Kazanmak ise husûsî bir ilişki iledir. Meselâ, yağmurun gelmesinin binlerle netîceleri var ve hepsi de güzeldir. Bazıları tedbirsizliği ile yağmurdan zarar görse, "Yağmur bir kötülüktür" diyemez. Meselâ ateşin yaratılmasında çok faydalar var. Kimileri tedbirsizliği veya kötü tercihi ile ateşten zarar görse, "Ateşin yaratılması kötülüktür" diyemez. Çünkü ateş, yalnız onu yakmak için yaratılmamıştır. Fakat o, yemeğini pişiren ateşe elini sokmuş ve o dostunu ve hizmetkârını kendine düşman yapmıştır.¹

Öyleyse Bedüzzaman'a göre çok hayır ve iyilik için, az şer ve kötülük kabul edilmelidir. Eğer o az şer de gelmesin diye o çok hayırdan vazgeçilirse, o zaman çok büyük bir şer ve kötülük seçilmiş olur. Meselâ kangren olmuş ve kesilmesi lâzım gelen bir parmağın kesilmesi hayırdır, iyidir. Hâlbuki görünüşte şerdir. Oysa parmak kesilmezse el kesilir, kol kesilir, nihâyet hayat elden gider; daha büyük şer ve kötülük olur.

İşte kâinâttaki şerlerin, belâların, zararların, kötülüklerin, şeytanların ve muzır şeylerin yaratılmaları şer ve kötülük değildir. Çünkü her birisi çok mühim ve çok hayırlı neticeler için yaratılmışlar ve var edilmişlerdir. Söz gelişi, meleklerle şeytanlar musallat olmadıkları için, yani meleklerle göre kötülük olmadığı için yükseliş kaydetmezler, makamları sabittir, dereceleri değişmez. Kezâ hayvanlar şeytanın varlığından zarar görmedikleri için mertebeleri sabittir, eksiktir, yükselmezler. Oysa insanlık âleminde yükseliş ve alçalış mertebeleri sonsuzdur, sınırsızdır, hadsizdir. İnsanlar arasında tarihten günümüze kadar çok alçak ve çok kötü olanından, çok iyi, çok hayırlı ve çok faydalı olanına kadar değişik makam ve mertebelerde insanlar var ola gelmişlerdir.

Çünkü insan iyilikleri çalışarak ve mücâdele vererek elde ediyor. Çalışması ve mücâdele vermesi için de insan bir “kötülerle ve kötülüklerle yarışma meydanında” yaratılmış bulunuyor. Bu kötülüklerden sıyrılması ve iyilikler merdiveninde yükselmesi için Allah insana hem güç ve istidat vermiştir, hem peygamber ve yol gösterici göndermiştir. Fakat diğer tarafa da kötülükleri koymuştur ki insan mücâdele verme görevini unutmasın, durmasın, tembelleşmesin, çalışsın ve bu kötülüklerden uzaklaşarak hayra ve iyiliklere ulaşsın, dünyada başarıyı yakalasin, âhirette Allah'ın rızâsına ve Cennete erişsin.

Eğer insanların böylesine bir mücâdele ve çalışma ruhu, buna uygun bir dünya ortamı ve karşılarında buna uygun kamçı olabilecek mahiyette kötülükler olmasaydı, hayvanlar veya melekler gibi, makamları sâbit kalacaktı. Oysa Allah'ın murâdı, yükselen bir insanlıktır!²

2- Bedüzzaman'a göre, Yaraticıdan gelen ve insanın hoşlanmadığı zarar ve kötülüklerde, hastalık ve musîbetlerde, insanın şikâyet etmeye üç açıdan hakkı yoktur:

I) Cenâb-ı Hak insana giydirdiği vücut elbîsesini san'atına mazhar ediyor. İnsanı bir model yapmış, o vücut elbisesini o model üstünde keser, biçer, kısaltır, daraltır, büyütür, değiştirir; insanı hasta eder, derde uğratar, aç eder, tok eder, susuz eder; böylece her bir halde muhtelif isimlerinin cilvesini gösterir. İnsan hastalanmalı ki, Şâfi ismi elinden tutsun. İnsan acıkmalı ki, Rezzâk ismi kendisine türlü türlü rızıklar versin. İnsan darda ve zorda kalmalı ki, Rab isminden, Muîn isminden imdat istesin. İnsan sıkıntı çekmeli ki, Sabûr ismine sığınsın. Değişik ıztırap hallerinde Allah'a değişik isimleriyle sığınan ve Allah'tan yardım isteyen insan ne kadar sıkıntı çekiyor gibi gözükse de, Allah'ın özel yardım ve şefkatiyle kucaklanmıştır.³ Bir anne çocuğuna tokat vursa, bu onun şefkatsizliğini göstermediği gibi, bununla çocuk da annesine küsmez. Çünkü tek bir annesi vardır. Başka bir şefkat kaynağı yoktur. Çocuk bunu bilir. Annesinin sinesine daha fazla sokulur. Annesi de az önce tokat vurdum demez; sinesine sığınan biricik evlâdını daha fazla kucaklar, öper, korur, daldan budaktan esirger ve kötülüklerle karşı himâye eder.⁴

II) Hayat musîbetlerle, sıkıntılarla, problemlerle, acı ve dertlerle, ıztırap ve hastalıklarla, gam ve gözyaşlarıyla sâfileşir, arınır, olgunlaşır, kemâle erer, kuvvet bulur, terakkî eder, mükemmelleşir, yükselir, netice verir, hayatî vazîfesini yapar. Tek düze istirahat döşeginde geçen bir hayat meyvesizdir, verimsizdir, hantaldır, neticesizdir. Böyle bir hayat aslında sağlıklı değildir; mutlak hayır olan vücuddan çok, mutlak şer ve kötülük olan yokluğa yakındır. Çünkü hareketsizliktir. Hayatı hastalıklar ve problemler harekete getirir ve gerek dünya hayatı lehine, gerekse

ebedî âhiret hayat lehine olgunlaştırır, meyvedâr eder. Meselâ hep durağan yaşayan, hep hareketsiz kalan ve söz gelişi gece gündüz uyuyan bir kimse dâimâ uyuşuktur, hantaldır, dayanıksızdır, hayatîlik açısından verimsizdir. Ama hep hareket eden, hiç yerinde durmayan kimseler, söz gelişi bir sporcu dinamiktir, çeviktir, damarları ve kasları hayat doludur, hastalıklardan uzaktır. İnsan vücudu hayatîlik fonksiyonlarını çalışarak kazanır, yerinde durarak ise kaybeder. İşte kör felsefenin kötülük dediği acı, ızdırıp ve musîbetler de insan hayatını arındıran, temizleyen, olgunlaştıran, verimli kılan, insana güç ve direnç kazandıran, insana yaşama gücü veren eylemlerdir. Kötülük değildir. Fazla ağır gelse Allah'a sığınmalıdır.5

III) Dünya yurdu bir imtihan yeridir, bir hizmet evidir, bir ibâdet menzildir; lezzet, ücret ve mükâfât yeri değildir. Madem dünyada hizmet ve ibâdet esastır; hastalıklar, acılar, ızdıraplar, keder ve dertler, sıkıntılar, musîbetler sabretmek şartıyla o hizmet ve ibâdete çok uygun düşüyor, kuvvet veriyor. Bir saatlik acı ve musîbet, bir gün ibâdet hükmüne geçiyor. Böylece acı ve ızdıraplarla az bir ömürde insan, çok yoğun biçimde ibâdet sevabı kazanabilecek bir hayat standardı yakalamış oluyor.

Bedüzzaman Hazretleri burada ibâdeti iki kısma ayırıyor:

a) Müsbet ibâdetler: Bunlar namaz, niyaz, duâ, oruç, zekât, sadaka, hac gibi kulun kendi irâdesiyle yönelip yaptığı ibâdetlerdir.

b) Menfî ibâdetler: Bunlar da felsefenin bilmeyerek kötülük dediği ve fakat aslında kula Allah katındaki makamını yükseltsin diye verilen hastalıklar, musîbetler, acılar, ızdıraplar, dertler ve sıkıntılardır. Kul böyle acı ve ızdıraplarla zaafını anlar, aczini hisseder, fahri, gururu, kibiri ve büyüklenmeyi bırakır, Allah'a riyâsız ve gurursuz biçimde sığınır, tam ihlâsla yönelir, yalnız Allah'ı düşünür, yalnız O'ndan yardım bekler, yalnız O'na yalvarır, yalnız O'na el açar. Böyle musîbete uğrayan birisi sabretse, musîbetin mükâfâtını düşünse, şükretse, o zaman derdine ve sabrına göre bazen bir saati, bazen bir dakikası, bazen bir ânı bir gün ibâdet hükmüne geçer. Böylece kısacık ömrünü uzun etmiş olur. Kısa bir ömürden uzun, çok ve yoğun meyveler, feyizler, bereketler ve sevaplar almış olur.6

3- Mülk Allah'ındır. İnsan Allah'ın hem mülküdür, hem de mülkü üzerinde işlemeye yetki verdiği kuludur. İnsan nasıl kendi mülkünde-zarar vermemek şartıyla—dilediği gibi işliyorsa, dilediği değişikliği ve onarımı yapıyorsa, dilediği şekillerde farklılaştırıyorsa; elbette Allah da kendi mülkünde dilediği gibi tasarruf eder, değiştirir, farklılaştırır, onarır, islâh eder, uyarır, ikaz eder, âhiret hesabına acı ve ızdırıp verir. Bunun hesabını insan soramaz. Sorarsa edepsizlik etmiş olur. Allah'ın kuluna verdiği acı ve ızdıraplar, musîbet ve hastalıklar felsefenin zannettiği gibi zarar

değildir, ziyan değildir, kötülük değildir; kuluna hediyesidir, iltifatıdır, rahmetidir. Çünkü perde arkası hiç ummadığı derecede güzeldir, lâtiftir, hoştur.⁷

4- Bedüzzaman Saîd Nursî'ye göre kâinatta gerçek mânâda çirkinlik ve kötülük yoktur. "O her şeyi en güzel şekilde yarattı"⁸ âyeti her bir çirkin görünen şeyde de bir çok güzelliğin gizli olduğunu haykırır. En çirkin görünen şeylerde, en kötü bilinen olaylarda bile hakîkî bir güzellik ciheti vardır. Kâinatta her şey ya hüsn-ü bizzattır, yani ya bizzat güzeldir. Ya da hüsn-ü bilgayrdır, yani ya da neticeleri itibariyle güzeldir.

Çirkinlik ve kötülük gibi gözüken ve insanların hoşuna gitmeyen eşya ve olaylar, perde arkasında parlak güzellikler ve büyük intizamlarla sarılmış vaziyettedirler.

Meselâ bahar mevsiminde korku veren fırtınalı yağmur ve seilmeyen çamurlu toprak perdesi altında sonsuz derece güzel çiçek ve muntazam bitkilerin tebessümleri saklanmıştır.

Meselâ güz mevsiminin haşin ve korku verici tahribâtı, yıkımı ve hazin ayrılık perdeleri arkasında, mevsimlik hayat vazifesi biten nazlı çiçeklerin dostları olan hayvancıkları Allah'ın Celâl tecellîlerinden olan kış hadiselerinin tazyikinden ve zararından korumak için saklamak; soğuk kış perdesi altında da tâze ve güzel bir bahara zemin hazırlamak gibi güzellikler vardır.

Meselâ, fırtına, vebâ, deprem gibi ürperti verici ve çâresizlik getiren olayların perdeleri altında pek çok mânevî çiçekler açmaktadır. Söz gelişi bir çok yer altı kaynağı depremlerin hareketiyle yer üstüne çıkmakta, insanoğlunu mutlu etmektedir. Yerin içi depremlerle ve volkanik fışkırmalarla nefes almakta, sakinleşmekte, böylece daha korkunç fâcialar önlenmektedir. Üstündekilerle birlikte saatte yüz sekiz bin kilometre hızla, korkunç bir hızla dönen yerkürenin içi ve merkezi de her an kaynayan ve kükreyen iki yüz bin derecelik bir ateşle fokur fokur hareketli olmasına rağmen; biz yerkabuğunda, koca ömrümüzde, ancak toplam seksen-yüz saniye bile sürmeyen küçük sarsıntılardan veya bazen korku da verebilen birkaç depremden başka sarsıntı hissetmiyoruz. Oysa dünyanın sahip olduğu baş döndürücü dönüş hızına ve karnında taşıdığı göz karartıcı alev yumaklarına ve volkanik patlamalara rağmen yüz senede duyduğumuz yüz saniyelik sarsıntı, sâkinliğine oranla elbette milyonda bir bile değildir. Yani evimizi kurduğumuz, hayatımızı yaşadığımız dünyada gece gözümüze uyku giriyorsa, gündüz işimize rahat gidebiliyorsak, çok büyük bir sükûnet hâkim olduğunu görmek zorundayız. Yoksa bu hıza ve bu dev patlamalara göre her gün kıyâmetin kopması gerekecekti! Kaldı ki, bu sarsıntıların yer altı zenginliklerini yer üstüne çıkarma gibi, arsız, hırsız, soysuz ve

zâlim insanları uyarma gibi çok hayatî fonksiyonlar icrâ ettiğini de gözden kaçırmamalıyız. Öyleyse, dünyayı birer kemer gibi dağlar ile kuşatan ve dağları birer sakinleştirici hazineli direkler kılan Allah'a bu sonsuz iyilikleri için ne kadar şükretsek azdır! Kezâ, meselâ tohumlar görünüşte çirkin görünen bir takım hareketlerin tahrikiyle sünbüllenip güzelleşirler. Bütün inkılâplar, değişimler ve dönüşümler birer mânevî yağmurdur. Sancılıdır, acılıdır, ağrılıdır. Fakat perde arkası güzeldir. Kezâ meselâ otların ve bitkilerin dikenleri görünüşte zarar vericidir. Fakat o dikenler onların savunma silâhlarıdır. Kezâ meselâ, atmaca kuşunun masum serçelere saldırımları görünüşte rahmete ve şefkate uygun düşmez. Fakat bu saldırı serçe kuşunun uçma tekniğini ve kendini savunma yeteneğini geliştirir. Kezâ meselâ, kış mevsiminde kar ve fırtına çok soğuk ve tatsız görülür. Fakat o soğukluk ve tatsızlık perdesi altında toprağın beslenmesi gibi, tohumların çimlenmesi gibi, yeryüzünün mikroplarının kırılması gibi çok sıcak ve şeker gibi neticeler vardır.⁹

5- Bedüzzaman Saîd Nursî'ye göre, ne kadar iyilik, güzellik ve nimet varsa, doğrudan doğruya Cenâb-ı Allah'ın rahmet hazinesinden geliyor ve husûsî ihsan ve ikrâmının meyveleridir. Musîbetler, şerler, çirkinlikler ve kötülükler ise, âdetullah denilen, Allah'ın tabiatta hâkim kıldığı kânunların uygulanışının çok neticelerinden tek tük küçük ve çapsız çıktıklarından ibârettir. Kânunların uygulanışı büyük iyilikler ve hadsiz hayırlar gereğidir. Fakat böyle umûmî kanunlar, küçük çapta da olsa zararlı bazı neticeleri de berâberinde getirebilmektedir.

Fakat Cenâb-ı Allah zâlim değildir. Elem ve acı verici küçük oranlı neticelerden zarar görenlere Cenâb-ı Allah husûsî merhametiyle ve şefkatiyle imdat etmekte, kayıplarını gerek âcil bir nimet, kerem ve ihsan ile, gerekse hadsiz ve ebedî âhîret servetiyle telâfi etmektedir. Netice olarak her zaman ve her yerde, musîbete düşen, belâya uğrayan, acı ve ıztıraplara gark olan, zarar gören ve ağlayıp inleyen her canlının ve inancı olsun-olmasın her insanın imdat çağrılarına, feryatlarına ve ağlamalarına herkesten önce yetişen, imdat eden, acısını hafifleten, derdine derman yetiştiren, hastalığına ilâç yaratan ve acısına karşılık mânevî lütuflar yağdıran Cenâb-ı Allah'tan başkası değildir.¹⁰

Dipnotlar:

- 1- Nursî, Saîd Bediüzzaman, Mektûbât, Y.A. Neşr., Germany, 1994, s. 47;
- 2- a.g.e., s. 48.
- 3- Lem'alar, s. 16; Mektûbât, s. 48, 49;
- 4- Sözler, s. 322;
- 5- Lem'alar, s. 16; Mektûbât, s. 49;
- 6- Lem'alar, s. 16;

- 7- Lem'alar, s. 16; Mektûbât, s. 48; Lem'alar, s. 208.
- 8- Secde Sûresi: 7.
- 9- Sözlür, s. 210, 211.
- 10- Şuâlar, s. 33, 34.